

Антон Макаренко – геній-одинак чи зірка у плеяді видатних педагогів?

Однією з причин гальмування педагогічної системи Антона Макаренка інколи називають його... недосяжну геніальність. На думку багатьох макаренкознавців (І.Зязюн, А.Фролов, Г.Хілліг, М.Гриньова, А.Ткаченко, М.Ярмаченко та ін.), вона вже стала майже фольклорною притчею в душі «вірменського радіо»: «Чому в багатьох послідовників його система не працює?» – «Тому що там відсутній... сам Макаренко!».

А чи це й справді так? Чи виховна система Антона Макаренка недосяжно унікальна, а наслідування досвіду означає сліпе його дублювання? Невже, якби Макаренко працював сьогодні, то хіба б він і нині випускав зі своїми підопіченими застарілі фотоапарати ФЕД?!

Те, що Антон Макаренко зірка у плеяді світових педагогів, підтверджує рішення ЮНЕСКО, яке ще у 1988 році (100-річчя від дня його народження) засвідчило, що демократ-колективіст Макаренко разом із прагматиком Джоном Дьюї (США), «трударем» Георгом Кершенштейнером (Німеччина) і гуманісткою Марією Монтессорі (Італія) «визначили спосіб педагогічного мислення людства у ХХ столітті». Макаренко не був самотнім світлом і на педагогічному небосхилі царської Росії, яку після Жовтневого перевороту 1917 року змінив СРСР.

У цьому контексті слід відмітити Хрестовоздвиженське православне трудове братство (ХПТБ, 1881–1929, с. Воздвиженське Ямпільського району Сумської області), яке заснував громадський, релігійний діяч і педагог Микола Неплюєв (родом із Ямполья). У його «Трудову комуну» входили також притулок для сиріт, Воздвиженська сільськогосподарська школа (давала освіту на рівні коледжу), Преображенська жіноча школа та храм Воздвиження Христа Господнього.

Л.Мельник назвав феномен братства Неплюєва єдиною утопією у світі, яка була реалізована! Мільйонер Неплюєв подарував безпритульним і бідності Сумщини не меценатську (спонсорську, благодійну) «рибу», а найкращу на той час «вудку». Основами демократичного життя братства були вільне членство (вхід і вихід); наділення братчиків широким колом прав і свобод (пряма демократія загальних зборів); участь в ухвалі рішень, самоврядуванні й організації життя громади; рівність членів громади, що супроводжується виборністю, підзвітністю та громадським контролем.

Н.Солодовник (очевидець арештів, примусового виселення членів братства і його ліквідації в 1929 р.) про соціально-психологічний портрет братчиків (які для виживання при більшовиках перейменували себе в комунарів) писав так: «Дуже

У цьому флігелі був кабінет Антона Макаренка.

вже впадала в очі «несхожість» воздвиженських комунарів із простими селянами: «Не п'ють, не лихословлять, не курять, називають одне одного братами і сестрами, слухають панську (буржуазну) музику (в братстві був свій симфонічний оркестр). Узагалі «не ті люди, не наші». А тому «закласти», заарештувати, виселити, а землю, інфраструктуру, знаряддя праці й усе майно привласнити або розікрасти, що і було зроблено під проводом більшовиків у 1929 році (!).

Іронія педагогічної долі полягає в тому, що «невідомий» Неплюєв і його трудовий педагогіка були предтечами більше «відомих» нам навчально-трудова закладів Данії, Росії, України та ізраїльських кібуц.

Полтавська дитяча колонія ім.В.Г.Короленка на чолі з Федором Івановим – один із найуспішніших і відомих у 1920-ті роки вітчизняних закладів соціального виховання, створений у 1919-му за ініціативою Володимира Короленка й утримуваний (до 1926 року) полтавською Лігою порятунку дітей.

Болшевська трудова комунa ОГПУ НКВС (1924–1937) у Підмосков'ї Матвія Самойловича Погребинського (родом із Полтавщини).

Трудові «школи самопомочі» для дорослих соціальних маргіналів від 18 років і до пенсійного віку, які започаткував данський педагог Ганс Кофод (Кофоед), що діють у Данії дотепер. Результати соціальної адаптації (зокрема й іммігрантів, від яких Європа потерпає і сьогодні) блискучі.

Видатний український педагог Олександр Захаренко довів у наші дні в Сахнівській «школі-толоці» на Черкащині, що демократична трудова педагогіка Неплюєва, Іванова, Макаренка, Погребинського, Кофода годиться не лише для неповнолітніх чи дорослих маргіналів (вигнанців) суспільства, а й для дітей із звичайних дво-, три-, чотирирусних родин! Методом трудової «толоки» Захаренко з учителями, дітьми і родинами Сахнівки збудували найкращу в світі школу, яка нині має корпус початкових класів зі спальнями, дендропарк, стадіон зі спортивними майданчиками, парк атракціонів, орендовану землю, парк сільгоспмашин, теплицю, слюсарню і столярню майстерні, двоповерховий шкільний музей, два плавальних 25-метрових басейни, планетарій, обсерваторію...

Наведене свідчить, що педагогіка Антона Макаренка – це не вигадка геніального одинака, а поєднання трудової народної педагогіки з найкращими надбаннями вітчизняної і світової освіти. По-друге, впровадження досвіду Макаренка не копіювання шаблону, а вимагає творчого застосування принципів його системи (гуманізму, демократії-колективізму, поєднання навчання з працею, вимогливості-дисципліни) в сучасних умовах. Тож Макаренко і сьогодні має бути вчителем для тих, хто торує важкий шлях виховання так званих важких підлітків.

Володимир МОРГУН

Виповнюється 100 років від часу відкриття Дитячої трудової колонії ім.М.Горького у Трибах під Полтавою. Засновником її у 1920 році був видатний український педагог, психолог і письменник зі світовим ім'ям Антон Макаренко. Цій даті присвячена XIX Міжнародна науково-практична конференція «Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А.С.Макаренка». 12-13 березня вона проводиться на базі Полтавського національного педагогічного університету ім.В.Г.Короленка (який 1917 року закінчив і сам Антон Семенович) та Державного музею-заповідника А.С.Макаренка в Ковалівці Полтавського району. Саме сюди колонія була переведена у 1921 році, а 1926-го її об'єднали з Курязькою колонією під Харковом, яка працює і дотепер. Становлення, життя і досягнення цього закладу (від Трибів до Куряжа), зі 100-річчям якого вітаємо всіх освітян, Макаренко блискуче описав у «Педагогічній поемі», яку перекладено 45 мовами світу.

Пропонуємо увазі читачів «ПВ» роздуми відомого макаренкознавця, професора кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету, заслуженого працівника освіти України Володимира Моргуна про те, чи варто виправдовувати повільне просування демократичної трудової педагогіки... геніальністю «завкола» Антона Макаренка?